

A Journal of Police University and Women Police Training Center
Vol 17, No. 38, Spring & Summer (2023)

Identification of Effective Components of Communication Technologies in Achieving Understanding in Families (Case Study: Nahbandan Families in 2020)¹

Hamid Pouryousefi², Alireza Mohseni Tabrizi³, Hassan Ershadi⁴

Received: 17/01/2023 Accepted: 14/06/2023

Abstract

Background and aim: A proper study and understanding of the family and its interaction with emerging technologies can provide models for families and increase their knowledge and constructive interaction with the outside environment. The aim of this study is to present a paradigmatic model of effective communication technology components on family understanding.

Method: This qualitative research is based on the Grounded Theory approach with Strauss and Corbin's method. The statistical population of the study consisted of Nahbandani families, and 13 individuals (from 13 families) were selected voluntarily through theoretical sampling in person. The data were collected by semi-structured interviews and analyzed after coding. The reliability of the research was ensured by providing the final findings to the participants and evaluating their interpretations and researcher's perceptions (member check) along with the audit.

Results and conclusion: The study identified causal, background, interventionist components, as well as various strategies and consequences effective in family understanding and showed that families may differ from the effects and damages caused by communication technologies. The central issue of the research was the selected reflective family, which means that the family is always at risk of creating and mitigating dangers, changes, damages, management, and emerging technologies as a communication collision zone. Therefore, like all phenomena in the modern world, families also need active action with the outside world, changes, and hazards ahead.

Keywords: Communication Technology, Understanding, Family, Interaction, Effects of Communication Technologies

---

1. This article is extracted from a doctoral thesis entitled "Investigating the Background of Family Interaction with Communication Technologies in Reaching Understanding - A Study of the Background Leading to the Living Space (Case Study of Nahbandan Families in 1399)," which was developed by Hassan Arshadi and supervised by Mr. Hamid Pouryousefi, an associate professor at Islamic Azad University, North Tehran Branch

2. associate professor in the Sociology Department of Islamic Azad University, North Tehran Branch, corresponding author ; H_pouryousefi@iau-tnb.ac.ir.

3. Professor of the Department of Social Psychology, Faculty of Social Sciences, University of Tehran; Email: mohsenit@ut.ac.ir

4. PhD student in sociology majoring in social issues of Iran, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran; Email: skazemihassanershadi.ershadi@gmail.com

شناسایی مولفه‌های فناوری‌های ارتباطی موثر در رسیدن به تفاهم در خانواده (مورد مطالعه: خانواده‌های نهبندان در سال ۱۳۹۹)^۱

حمید پوریوسفی^۲، علیرضا محسنی تبریزی^۳، حسن ارشادی^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۲۷

چکیده

زمینه و هدف: مطالعه و شناخت صحیح از خانواده و نحوه تعامل با فناوری‌های نوپدید می‌تواند ارائه دهنده الگوهای برای خانواده و افزایش دانایی و تعامل سازنده با محیط بیرون باشد. هدف این پژوهش، ارائه مدل پارادایمی از مولفه‌های فناوری ارتباطی موثر بر تفاهم درون خانواده است.

روش: این پژوهش کیفی و مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای با رویکرد اشتراوس و کوربین است. جامعه آماری پژوهش را خانواده‌های نهبندانی تشکیل دادند و ۱۳ نفر (از ۱۳ خانواده) به شیوه نمونه‌گیری نظری به صورت حضوری و داوطلبانه انتخاب شدند. داده‌ها با مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته جمع‌آوری و پس از کدگذاری، تحلیل شدند. قابلیت اعتماد در این پژوهش، با قرار دادن یافته‌های نهایی در اختیار مشارکت‌کنندگان و ارزیابی آنان از تفاسیر و برداشت‌های محقق (اعتبار اعضا) و نیز تکنیک ممیزی انجام گرفت.

یافته‌ها و نتایج: پژوهش مولفه‌های علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر و نیز راهبردها و پیامدهای مختلف موثر در تفاهم خانواده را شناسایی نمود و نشان داد که خانواده‌ها از نظر تاثیرات و آسیب‌های متاثر از فناوری ارتباطی می‌توانند متفاوت باشند. مقوله هسته‌ای پژوهش، خانواده انعکاسی انتخاب شده، به این معنا که خانواده به مثابه محل برخورد ارتباطات، تغییرات، آسیب‌ها، مدیریت‌ها و فناوری‌های نوظهور همواره در معرض مخاطره آفرینی و مخاطره زدایی از بستر خود است. بنابراین، خانواده نیز مانند همه پدیده‌های در معرض جهان مدرن، نیازمند کنش فعالانه با جهان بیرون، تغییرات و مخاطرات پیش رو است.

واژه‌های کلیدی

فناوری ارتباطی، تفاهم، خانواده، تعامل، تاثیرات فناوری‌های ارتباطی

۱. این مقاله از پایان نامه دکتری با عنوان «بررسی زمینه‌ای تحقق تعامل خانواده‌ها با فناوری‌های ارتباطی در نیل به تفاهم - مطالعه زمینه‌ای منجر به فضای زندگی (مورد مطالعه خانواده‌های نهبندان در سال ۱۳۹۹)» استخراج شده که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال توسط حسن ارشادی و با راهنمایی آقای حمید پور یوسفی دانشیار دانشگاه آزاد تهران شمال تدوین شده است.

۲. دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال (نویسنده مسئول)، رایانامه:

H_pouryousefi@iau-tnb.ac.ir

۳. استاد گروه روانشناسی اجتماعی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران؛ رایانامه: mohsenit@ut.ac.ir

۴. دانشجوی دکتری رشته جامعه‌شناسی گرایش مسائل اجتماعی ایران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران؛

رایانامه: skazemihassanershadi.ershadi@gmail.com

مقدمه

زندگی خانوادگی کلید فهم جامعه انسانی است. در دنیایی که مهارت‌ها و دانایی ارتقاء و تغییر می‌یابد و از آنجا که به گفته مک لوهان^۱، فناوری خودش یک پیام است، سبک و شیوه زندگی، مدام نیازمند بازبینی هدفمندانه و با ثبات نسبی برای کنترل وضعیت‌های مختلف به خصوص در درون نهاد خانواده است.

تفاهم مهمترین مولفه در برقراری ارتباط سالم درون خانواده است؛ خانواده به گفتگویی نیاز دارد که طرفین قصدشان فهم یکدیگر باشد نه مجاب کردن و محکوم کردن یکدیگر، گفتگویی که در آن عقل و همدلی توأم شده باشد (قانع‌ی راد، ۱۳۹۶، ص ۱۲۰).

نهاد خانواده در چند دهه گذشته، تغییر قابل توجهی به لحاظ ترکیب و تنوع شکل‌های خانواده و خانوار داشته است. این تغییرات شامل تغییر توقعات و انتظارات مردم از روابط و مناسبات خویش با دیگران است که این امر به شدت تحت تاثیر فناوری‌های ارتباطی است. تغییر و تحول زندگی خانوادگی اغلب با مقاومت و دعوت به بازگشتن به روزهای طلایی گذشته روبه رو می‌شود اما هیچ راه بازگشتی وجود ندارد و به جای آن ما باید فعالانه و خلاقانه با دنیای رو به تغییر و آثار و نتایج آن برای زندگی خصوصی مان رویارو شویم (گیدنز^۲ و بردسال^۳، ۱۳۸۶، ص ۲۵۱).

فناوری‌های ارتباطی و نحوه مراوده و به کارگیری آن می‌تواند بر عملکردهای خانوادگی و کنش متقابل بین اعضای خانواده به شدت تاثیر بگذارد. فناوری‌های اطلاعاتی، اولویت‌های اجتماعی را ارائه می‌کند که نشان از تقدم امور مادی دارد و خانواده را در درجه دوم قرار می‌دهد. مطالعه و شناخت صحیح از خانواده و مولفه‌های تاثیرگذار فناوری‌های ارتباطی درون خانواده می‌تواند ارائه دهنده الگوهایی برای خانواده سالم و تعامل سازنده با محیط بیرون و رو به توسعه جهان مدرن باشد.

1. Marshal McLuhan
2. Anthony Giddens
3. Karen Birdsall

شهرستان نهبندان، جنوبی‌ترین شهر استان خراسان جنوبی با جمعیتی بالغ بر ۵۰ هزار نفر مشتمل بر ۱۰ هزار خانوار با ترکیب جمعیتی سنتی و در معرض فناوری‌های ارتباطی نوپدید می‌باشد. این شهرستان به واسطه موقعیت جغرافیایی و دوری از مرکز و ارتباطات تقریباً پائین (عدم داشتن راه آهن و فرودگاه) شرایط خاص سنتی خود را تا حدودی حفظ کرده است. جامعه و خانواده‌های نهبندان همواره در معرض هجوم هر روزه فناوری‌های نوپدید به عرصه خانواده هستند به طوری که در طی پنج سال اخیر (از ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹) بیش از ۱۰ پیام رسان و بستر فضای مجازی به عرصه خانواده‌های نهبندان وارد شده است و این به جز تغییرات دیگر در عرصه‌های مختلف فناوری‌های ارتباطی است. بنابراین، خانواده به شدت در معرض این تغییرات و تاثیرات فناوری (شامل تاثیرات روانی، تاثیرات بین زوجین، مصرف زدگی، عدم فرهنگ‌سازی و آمادگی لازم برای ورود فناوری به خانواده، تهدیدات و آسیب‌های ناشی از آن و به تبع آن تغییرات در تعاملات و انتظارات اعضای خانواده و...) قرار گرفته است. شناخت مولفه‌های تاثیرگذار فناوری ارتباطی می‌تواند برای شناخت موقعیت موجود و شناساندن راه آینده خانواده‌ها و تصمیم‌گیری و حل مساله آنان و همچنین چراغی برای برنامه ریزان اجتماعی به منظور عملکرد و سیاست‌گذاری مناسب باشد. در این راستا، هدف این پژوهش، شناسایی مولفه‌های مختلف فناوری‌های ارتباطی است که در تفاهم درون خانواده‌ها موثر هستند.

مبانی نظری: در این بخش به برخی نظریات که ارتباط بیشتری با موضوع پژوهش و تعاملات خانواده با فناوری‌های ارتباطی در رسیدن به تفاهم درون خانواده داشتند، اشاره کوتاهی می‌شود.

شوتس^۱ در نظریات خود ذیل مکتب پدیدارشناسی، پیرامون عناصر سازنده جهان هستی به عناصر دانش به مهارت‌ها، دانش سودمند و دانش به دستورالعمل‌ها اشاره می‌کند. این عناصر با فناوری ارتباطی مرتبط و قابل‌تعمیم به حوزه خانواده است. دانش به دستورالعمل‌ها از همه صورت‌های دیگر سازنده جهان هستی متغیرتر است، اما در عین

1. Alfred Schutz

حال از یکنواختی نیز برخوردار می‌باشد؛ بدین صورت که آدم‌ها نه تنها دستورالعمل‌ها را در روابط یاد می‌گیرند، بلکه آن‌ها را نیز بکار می‌برند، یعنی دستورالعمل‌ها را می‌آزمایند و در صورتی که نامتناسب بود و عدم کارایی آن‌ها برایشان اثبات شد تغییرشان می‌دهند (شوتس و لاکمن^۱، ۱۹۷۳، ص ۱۴۱).

در چارچوب روابط مایی در زندگی خانوادگی و روزانه نیز بیشتر کنش‌ها با راهنمایی دستورالعمل‌ها انجام می‌گیرند. آدم‌ها درباره آنچه خود با دیگران انجام می‌دهند معمولاً بازاندیشی نمی‌کنند. اما هر گاه با وسایل دشوار و کنش‌ها و اندیشه‌ها نامناسب روبرو می‌شوند، باید دستورالعمل‌هایش را رها کنند و برای خلق یک واکنش مناسب درباره آنچه که می‌گذرد بازاندیشی کنند. این عمل از نظر روانشناختی برای انسان گران تمام می‌شود زیرا انسان‌ها ترجیح می‌دهند که برابر با دستورالعمل‌ها کنش و کنش متقابل انجام دهند (ریترز^۲، ۱۳۸۳، ص ۳۴۴-۳۴۸). اینگونه بازاندیشی‌ها در برخورد با فناوری‌های ارتباطی درون خانواده‌ها در تعامل با فناوری‌های ارتباطی، پیوسته در حال انجام است.

هابرماس^۳: از نظرها بر ماس رسانه‌ها از دیدگاه هژمونیک و ایدئولوژی وابسته هستند، ولی در اینترنت این وابستگی محو می‌شود. بنابراین، عقل ابزاری که در نظریه تکامل اجتماعی هابرماس با عنوان کنش ارتباطی^۴ بیان شده را، اینترنت می‌تواند به شکل مطلوب و سیستماتیک پیش برد. موقعیت ممتازی که اینترنت نسبت به دیگر وسایل دیداری، شنیداری و گفتاری دارد این است که کنش ابزاری را به کنش عقلانی^۵ و ارتباطی تبدیل می‌کند. اینترنت را می‌توان ابزار دست جامعه صنعتی پیشرفته دانست که کشورهای در حال توسعه نیز به دنبال آن هستند، بنابراین بنا به تعبیر هابرماس می‌توان نوعی «عقلانیت ابزاری»^۶ را در اینترنت مشاهده کرد و چون انسان‌ها و افراد از این ابزار برای برقراری ارتباطات خود استفاده می‌کنند، پس روش‌های مختلف ارتباطی در اینترنت نیز خود را وارد جریان کرده،

1. Thomas Luckmann
2. George Ritzer
3. Habermas
4. Communication Action
5. Rationality Action
6. Instrumental Rationality

باز به تعبیرها بر ماس یک «عقلانیت ارتباطی» به وجود می‌آید که در نهایت به کنش عقلانی می‌انجامد. اینترنت با ایجاد فضایی یکسان برای همه مردم فارغ از هر گونه تفاوت، «حقوقی مساوی و امکاناتی برابر در کاربرد ابزار بحث» یعنی «برابری در مکالمه» و آزادی در بیان، ایجاد می‌کند (ساروخانی، ۱۳۹۵، ص ۱۷۷). از این جهت ایجاد این فضای یکسان زمینه‌ساز و تا حدودی بستر تفاهم را نیز می‌تواند به وجود آورد.

میروویچ^۱: میروویچ از نظریه پردازان رسانه در بسیاری موارد با مک لوهان دارای احساس مشترک است، از جمله اینکه رسانه‌های الکترونیک، به ویژه تلویزیون، با توجه به اثرات آن‌ها در دراز مدت، برای جامعه دارای پیامدهای مهمی هستند. ولی میروویچ در یک مورد با نظر مک لوهان درباره نسبت حواس و توازن حسی چندان توافقی ندارد و معتقد است این نظریه قادر نیست چگونگی تأثیر تلویزیون بر مخاطبین را به طور مطلوب توجیه نماید. نکته مهمی که میروویچ بدان توجه می‌دهد این است که رسانه‌های الکترونیک با گرد هم آوردن مردم متفاوت با شخصیت‌های گوناگون در یک مکان، سبب شده که بسیاری از نقش‌ها که قبلاً از یکدیگر قابل تفکیک بودند در هم تداخل کنند و وجوه تمایز بین آن‌ها کمرنگ شود. برای نمونه، بعضی از این نتایج، ادغام شدن نقش‌های مردانگی و زنانگی و کمرنگ شدن تشخیص بین آن‌ها، یا کمرنگ شدن دوران کودکی و جوانی و تنزل ارزش و موقعیت رهبری در جامعه در سطحی است که همگان را می‌تواند دربرگیرد (میروویچ، ۱۹۸۵).

نظریه استفاده و رضامندی: بر اساس نظریه استفاده و رضامندی، وقتی از رسانه استفاده می‌کنیم در واقع نیازی از نیازهای خود را برآورده می‌کنیم. بر این اساس است که گفته می‌شود مردم با هدف‌های مختلف به رسانه‌ها روی می‌آورند. این نیازها هدف‌های کاربران را برای استفاده از رسانه‌ها به خوبی توضیح می‌دهد. از این رو اصطلاح مخاطب فعال به عنوان مفهومی به میان آمد که نه تنها ناظر به گزینشی عمل کردن در انتخاب رسانه‌ها است، بلکه بیانگر این نکته است که مردم بسته به موقعیتی که در آن قرار دارند ممکن است

---

1. Merowitz

از رسانه‌ها به عنوان منابع اطلاعات یا سرگرمی استفاده کنند. اینکه مردم خود به رسانه‌ها روی می‌آورند، دارای دلالت‌هایی در قلمرو تبیین تأثیر گذاری است. حکیم‌آرا به نقل از ویپلز خاطر نشان کرده است که این رسانه نیست که تأثیرات را به وجود می‌آورد، بلکه این مردم و دلیل آنان برای استفاده از رسانه است که چنین تأثیراتی را تبیین می‌کند. این یعنی مداخله نقشه‌ها، ارزش‌ها، علایق، انگیزه و هدف‌های مردم در نقش کاربر یا مخاطب. به طور خلاصه، مفهوم کاربری با مفاهیم به کاربردن، کاربرد داشتن، به کار آمدن، به درد خوردن و مانند این‌ها که نیازهای اطلاعاتی را برآورده می‌کند مطابقت دارد. این مفهوم در کنار خشنودی، روی هم دو علتی هستند که بنا به این نظریه سبب توجه مردم به رسانه‌ها شده است؛ یعنی مردم به این علت به رسانه‌ها روی می‌آورند که یا نیازی از نیازهای ضروری خود را در پهنه زندگی تأمین کنند و یا اینکه با هدف تفنن و گذراندن اوقات فراغت از آن بهره‌گیرند. سه مفروضه زیر مبنای این رویکرد را می‌سازد:

۱- مردم به عنوان مصرف‌کنندگان رسانه، مجموعه مخاطبان فعال و هدفمندی هستند که اگر به رسانه‌ها توجه می‌کنند، برای آن است که آن را منبعی برای ارضای نیازهای خود می‌دانند و در نتیجه مخاطب با انگیزه و هدفمند است؛

۲- رسانه‌ها با دیگر منابع برای ارضای نیازهای مخاطبان در رقابت‌اند و این نیازها علاوه بر کسب خبر و اطلاعات شامل تنوع طلبی و سرگرمی نیز هست؛

۳- مصرف‌کنندگان همچون یک شریک، نقش فعال و مبتکرانه‌ای در فرایند ارتباط بازی می‌کنند و انگیزه آن‌ها در بکار بردن رسانه، ارضای علایق و خواسته‌ها و انگیزه‌هایی همچون جستجوی اطلاعات و کاهش عدم قطعیت است.

با این نگاه انتخاب رسانه یک فرایند انسانی است نه یک مقوله‌ای ابزاری. دو مفهوم کاربردی و خشنودی که با نام استفاده و رضامندی در جامعه شهرت دارد، به خوبی می‌تواند سمت و سوی متقاعدگری را به نمایش بگذارد. به این معنی که هر رسانه‌ای که بتواند دست کم یکی از دو هدف استفاده و رضامندی را فراهم کند، مردم به آن توجه می‌کنند (حکیم‌آرا، ۱۳۹۳، ص ۲۴۴).

دیدگاه متخصصان علوم تربیتی: با توجه به قرابت و تاثیر گذاری موضوع حل مساله و تفاهم در خانواده، ضرورت طرح برخی نظریه‌ها برای روشن شدن بیشتر این موضوع احساس می‌شود. حل مساله از دیدگاه دانشمندان این حوزه به عنوان یک روند مهم شناختی تعریف می‌شود که محتاج تلفیق و مهار برخی مهارت‌های بنیادین و معمولی است (گلدشتاین و لواین، ۱۹۸۷). حل مسئله وقتی مطرح می‌شود که یک فرد نداند که برای رفتن از یک موقعیت به موقعیت دیگر باید چه مسیری را بپیماید. این نیز خود بخشی از روند یک مساله بزرگ تر است که یافتن مسئله و شکل دهی مسئله، بخشی از آن است. حل مساله یعنی هنگام پیدایش یک اختلاف از راه‌های معقول و منصفانه استفاده کنند. برای حل مشکلات زناشویی، داشتن مهارت‌های ارتباطی لازم است (سیف، علی اکبر، ۱۳۹۲). همچنین مهارت‌های حل مساله به مجموعه فعالیت‌های شناختی و رفتاری اشاره دارد که به وسیله آن‌ها شخص می‌کوشد تا مسائل مختلف را در زندگی روزانه تشخیص دهد و راه حل‌های موثر برای آن‌ها یا راه‌های مقابله با آن گونه مشکلات را کشف نماید. حل مساله اجتماعی به عنوان یک فعالیت مقابله‌ای آگاهانه، منطقی و هدفمند تصور می‌شود که می‌تواند یکی از موارد بالا باشد. تصمیم گیری و حل مساله و تفاهم فعالیت‌های کاملاً در هم تنیده‌ای هستند (شریعتمداری، ۱۳۷۷).

پیشینه پژوهش: جباری، زهراکار و صدوری دمیچی (۱۴۰۱)، در پژوهش خود بیان می‌کنند که هر چه ساختار قدرت در خانواده مشارکتی باشد، سازگاری زناشویی نیز بیشتر خواهد بود. قانعی راد (۱۳۹۶)، با بررسی مسائل نهاد خانواده در ایران به دگرگونی‌ها و تحولات آن و نیز گذار خانواده از سنت به مدرنیته و تغییر الگوهای نظارتی و تاثیر گذاری نهاد دولت در خانواده و آسیب‌های رسانه‌ای شدن و زوال پدر سالاری و دموکراتیک شدن خانواده پرداخته و به ارائه راه حل‌های پیش روی خانواده از قبیل گفتگو برای نیل به تفاهم و لزوم استقلال نهاد خانواده می‌پردازد. بر مبنای دیدگاه نظری این اثر، رسانه‌ای شدن خانواده، به تضعیف و زوال نهاد خانواده می‌انجامد. منظور از رسانه‌ای شدن خانواده یعنی

تبدیل آن به محیطی برای انتقال پیام‌های اقتصادی و سیاسی یا رسانه‌های پول و قدرت. در این صورت می‌توان از کالایی شدن و دولتی شدن خانواده سخن گفت. برخی تجلیات یا نشانه‌های رسانه‌ای شدن خانواده عبارتند از: ابزاری شدن، کارکردی شدن، رفتاری شدن، شیء‌واره شدن، اداری شدن، قضایی/حقوقی/قانونی شدن. ایشان همچنین معتقد است اگر بتوان وضعیت خانواده‌های کنونی را تا حدودی تغییر داد و به تدریج به صورت توافقی‌تر و گفتگویی‌تر در خانواده عمل کرد، شاهد وضعیت بهتری خواهیم بود. این گفتگو نباید تنها بر اساس منطق باشد؛ گفتگو فقط مبنای عقلانی ندارد و همدلی عنصر الزامی هر نوع گفتگوی موثر است. صالحی و نعیم یاوری (۱۳۹۳)، در پژوهش خود نشان داده‌اند که بین اعتیاد به اینترنت و احساس بیگانگی از خود و رفتارهای احساسی ارتباط واضحی وجود دارد. آزادی، کیمیایی و عباسی بوردن‌دق (۱۳۹۳)، در پژوهش خود به طور خاص به مسائل زناشویی و حل مساله بین آنان پرداخته و نشان دادند که روابط زناشویی و خانوادگی آشفته بیش‌تر از آنکه تحت تاثیر مسائل موجود میان اعضای خانواده باشد، تحت تاثیر ادراکات و تصوراتی است که اعضای خانواده نسبت به رویدادها و مسائل دارند و آنچه که نارضایتی افراد را در زندگی مشترک نمایان می‌سازد، همان احساسات منفی است که از باورهای غیر منطقی همسران بدست می‌آید.

سیوبان مک کریت^۱ (۲۰۱۲)، در پژوهش خود با سنجش تاثیر فناوری رسانه بر روابط اجتماعی در خانواده‌ها، بیان می‌دارد که فناوری رسانه‌های جدید تاثیر منفی بر کنش متقابل اجتماعی بین افراد در خانواده‌ها داشته و نیز در خانوار و رفتار روزانه افراد نفوذ کرده‌اند. دی پاول^۲ (۲۰۰۶)، برخی از ویژگی‌های خانواده با عملکرد مطلوب را تعامل ارتباطی باز، کنترل و مهار فشار روحی و روانی به طور موثر، همدلی، رهبری، ابراز محبت و علاقه و مسئولیت پذیری شخصی بیان می‌کند. بیوار و بیوار^۳ (۱۹۸۲)، در پژوهش خود وجود قدرت مشروع و قانونی، نظام مقرراتی پایدار، سهم بودن در انجام فعالیت‌های تربیتی

1. Siobhan MC Grath
2. Di Powell
3. Bivar&Bivar

پایدار و مداوم، انجام اقدامات موثر و پایدار درباره تربیت فرزند و حفظ زندگی زناشویی، تعیین اهدافی که خانواده و هر یک از اعضای آن برای تحقق آنها تلاش می‌کنند، برخورداری از انتقادپذیری، انطباق با معضلات طبیعی ناشی از تحول و تکامل و همچنین مقابله با بحران‌های غیر منتظره را در حل مساله خانواده مهم دانسته‌اند.

پژوهش هنری و میلر^۱ (۲۰۰۴)، نشان داد که شایع‌ترین مشکلات، مسائل مالی، مسائل جنسی و شیوه برخورد با کودکان هستند و در این میان ارزش‌ها، ارتباط، تعهد، تصمیم‌گیری، صمیمیت عاطفی و مسائل جنسی قوی‌ترین اثر منفی را بر رضایت زناشویی داشتند. بررسی مطالعات انجام شده نشان می‌دهد آن‌ها بیشتر به موضوعات خانواده و الگوهای ارتباطی حاکم بر آن و فناوری‌های ارتباطی به طور مجزا پرداخته‌اند، اما این مطالعه، ارتباط این دو مقوله عمده را در چهار چوب خانواده آشکارتر می‌نماید.

روش

این پژوهش کیفی و مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای با رویکرد اشتراوس و کوربین است. جامعه آماری پژوهش را خانواده‌های نهبندانی تشکیل دادند و ۱۳ نفر (از ۱۳ خانواده) به شیوه نمونه‌گیری نظری به صورت حضوری و داوطلبانه انتخاب شدند و در انتخاب خانواده‌هایی مد نظر قرار گرفتند که از نظر سن، تحصیلات، حوزه کاری، محل کار و تعداد اعضای خانواده و تاثیر پذیری از فناوری ارتباطی تنوع داشتند. داده‌ها با مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته جمع‌آوری و پس از کدگذاری، تحلیل شدند. در این پژوهش، ۴۶۱ گزاره و مفهوم استخراج شد و در ۴۵ مقوله سطح دوم و ۴ مقوله سطح سوم دسته‌بندی شدند. قابلیت اعتماد در این پژوهش، با قرار دادن یافته‌های نهایی در اختیار مشارکت‌کنندگان و ارزیابی آنان از تفاسیر و برداشت‌های محقق (اعتبار اعضا) و نیز تکنیک ممیزی انجام گرفت.

1. Henri & Miller

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی: مصاحبه شوندگان در این پژوهش، شامل ۴ زن و ۹ مرد بودند که از بین آن‌ها تعداد ۷ نفر کارمند، ۳ نفر خانه‌دار و ۳ نفر شغل آزاد داشتند. برای رسیدن به اشباع نظری و پایش بیشتر ابعاد و ویژگی‌ها، ۳ نفر از کارکنان شورای حل اختلاف و کارشناس دادگستری شهرستان که ارتباط مستقیمی با موضوع آسیب‌های خانواده و تاثیرات فناوری‌های ارتباطی در خانواده داشتند نیز مشارکت کردند (جدول ۱).

جدول ۱: توصیفی مشارکت کنندگان

مرد، ۳۹ ساله، کارمند، فوق لیسانس، ساکن نهبندان، دارای دو فرزند	IN-M-01
مرد، ۴۰ ساله، کارمند، لیسانس، ساکن نهبندان، دارای دو فرزند	IN-M-02
مرد، ۳۲ ساله، کارمند، لیسانس، ساکن نهبندان، دارای دو فرزند	IN-M-03
مرد، ۳۵ ساله، کارمند، لیسانس، ساکن نهبندان، دارای دو فرزند	IN-M-04
زن، ۳۰ ساله، خانه دار، لیسانس، ساکن نهبندان، دارای یک فرزند	IN-W-05
مرد، ۳۷ ساله، کارمند، ساکن نهبندان، دارای بدون فرزند	IN-M-06
مرد، ۴۴ ساله، بازاری، ساکن نهبندان، دارای سه فرزند	IN-M-07
زن، ۴۲ ساله، خانه دار، ساکن نهبندان، دارای یک فرزند	IN-W-08
زن، ۳۸ ساله، مربی ورزش/خانه دار، ساکن نهبندان، دارای ۲ فرزند (مطلقه)	IN-W-09
مرد، ۵۴ ساله، شغل آزاد، ساکن نهبندان، دارای ۵ فرزند	IN-M-10
مرد، کارشناس شورای حل اختلاف، ساکن نهبندان، دارای ۳ فرزند	IN-SHO-11
زن، خانه دار، ساکن نهبندان، دارای ۲ فرزند (آسیب دیده/مطلقه)	IN-W-12
مرد، کارشناس دادگستری، ساکن نهبندان، دارای ۲ فرزند	IN-DAD-13

یافته‌های تحلیلی: به منظور تکوین نظریه زمینه‌ای و تعیین مولفه‌های اساسی تاثیرگذار بر تفاهم درون خانواده، با استفاده از رمزگذاری نظری^۱، ابتدا رمزهای مناسب به بخش‌های مختلف داده‌ها اختصاص داده شد و این رمزها در قالب مقوله‌ها دسته‌بندی شدند (رمزگذاری آزاد^۲)، سپس در مورد ابعاد مقوله‌ها و یافتن پیوندهای میان آن‌ها،

1. Theoretical Coding
2 Open Coding

رمز‌گذاری محوری^۱ انجام شد و سرانجام با رمز‌گذاری گزینشی^۲، مقوله‌ها پالایش و باطنی این فرایندها، در نهایت چهارچوبی نظری پدیدار شد.

آنچه در این پژوهش به تکرار به ذهن خطور می‌کند، فضایی است که خانواده‌ها را به سمت اتخاذ تدابیر مختلف و متنوع سوق می‌دهد. اینکه چه می‌شود که به زعم مشارکت کنندگان، برخی خانواده‌ها از فناوری ارتباطی به عنوان وسیله ارتباط بیشتر و حل اختلاف و تفاهم استفاده می‌کنند و برخی به تعارضات بیشتر تن می‌دهند. خانواده‌هایی که با آن‌ها مصاحبه شد، اغلب از زمان استفاده از رسانه‌های کاغذی تا استفاده محدود از تلویزیون و رادیو و تا رسیدن به تلفن و پیامک و اکنون نیز اینترنت و فضای مجازی را در دوره‌های مختلف زندگی تجربه کرده بودند. اما با ورود هر فناوری ارتباطی جدید تقریباً فناوری قدیمی با تاثیر کمتر و یا حتی از بین رفته مواجه می‌شده است: «روزنامه و مجله از زمانی که تلگرام و اینستاگرام و اینها اومده که از زندگی ما رخت بر بسته»، «الان دیگه اکثراً دارن به سمت منسوخ شدن میرن». اغلب خانواده‌ها نیز خود را ناچار از استفاده از فناوری‌های ارتباطی نوظهور می‌دانستند: «اصلاً نمی‌شه از ارتباط فرار کرد»، «مطمئناً باید استفاده کنیم»، «من بعید می‌دونم تلویزیون رو بتونند از زندگی مردم حذف کنند».

از دید مشارکت کنندگان، افراط در استفاده از فناوری‌های ارتباطی خانواده‌ها را به سمت تنش و سوء تفاهم و آسیب‌های جسمی و روحی سوق می‌دهد که از عمده آسیب‌های مطرح شده توسط خانواده‌ها می‌توان به طلاق عاطفی، ایجاد فاصله اجتماعی بین اعضای خانواده، افزایش وزن، آسیب جسمی، کاستن شادابی و تحرک و اعتیاد و جدایی و ترویج اشرافیگری و خانه نشینی مخفی کاری و بی‌اعتمادی و سوء ظن و انحراف جنسی و اضطراب و عدم تمرین صبر و افزایش توقعات و... اشاره کرد.

کدگذاری باز: در مرحله کدگذاری باز، تعداد ۴۵ مقوله از بین ۴۶۱ گزاره مفهومی به عنوان مولفه‌های تاثیرگذار فناوری‌های ارتباطی بر تفاهم درون خانواده‌ها استخراج شد. در مرحله بعد که مقوله‌بندی دو سطحی و سه سطحی انجام شد، تعداد ۱۰ مقوله (سطح دوم) از

1. Axial Coding

2. Selective Coding

تعداد ۴۵ مقوله اولیه تلخیص شد و در قسمت سوم کار که شامل استخراج مقوله‌های خوشه‌ای سطح سوم بود نیز تعداد ۴ مقوله خوشه‌ای استخراج شد که در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: مفاهیم، مقوله‌ها و مقوله محوری استخراج شده از داده‌های کیفی

مقوله‌های سطح سوم	مقوله‌های سطح دوم	مقوله‌های سطح اول
فناوری عامل تغییر رویه در خانواده	تغییرات فناوری در خانواده (چستی)	ظهور فناوری‌های جدید در خانواده - تنوع استفاده از فناوری - تغییر سبک زندگی - تغییر شکل ارتباط در خانواده به واسطه فناوری
	اختلاف زدایی فناوری (چرایی)	کاهش تنش در خانواده به وسیله فناوری - فناوری ابزار رفیع سوء تفاهم - فناوری به عنوان مرجع حل اختلاف - فرافکنی اختلافات به وسیله فناوری ارتباطی
	اعتماد آفرینی فناوری (چرایی)	اقتناع‌سازی در خانواده - پیامک و تلفن وسیله تفاهم - اعتماد بیشتر به تلویزیون نسبت به سایر فناوری‌ها
	فناوری تسهیلگر روابط (چرایی)	فناوری به عنوان تسهیلگر رابطه - دسترسی آسان به فناوری - ترمیم رابطه مخدوش به وسیله فناوری
	آگاهی آفرینی فناوری در خانواده	استفاده آموزشی از فناوری - شناخت همدیگر از طریق فضای مجازی - آگاهی بخشی فناوری ارتباط - بیان مسائل مشترک خانواده از طریق فناوری ارتباطی
فناوری عامل آسیب‌ها در خانواده	آسیب‌های فناوری در خانواده	بی‌توجهی زوجین به همدیگر - سرپوش گذاشتن به اختلافات با فناوری - عدم تمرین صبر - عدم فرهنگ‌سازی برای فناوری - عدم اعتماد بین زوجین به واسطه حضور در فضای مجازی - فاصله اجتماعی اعضای خانواده - طلاق عاطفی و فیزیکی - اعتیاد به فضای مجازی - امکان انحراف در فضای مجازی - مجادله در خانواده به واسطه عدم مدیریت
خانواده تاثیر پذیر	تاثیرات فناوری در خانواده	تاثیرات منفی فناوری بر کودکان - تاثیرات جسمی فناوری ارتباطی بر اعضای خانواده - تاثیرات روحی روانی فناوری ارتباطی بر اعضای خانواده - تاثیرات اجتماعی فناوری

		ارتباطی بر اعضای خانواده- تاثیرات فرهنگی فناوری ارتباطی بر اعضای خانواده- تاثیرات مثبت فناوری بر حل مشکل خانواده - تاثیرات فناوری بر ارتباطات خانواده - تاثیرات اخلاقی فناوری بر خانواده
فناوری عامل موثر در تعامل درون خانواده	کنترل فناوری در خانواده	مدیریت سوء تفاهمات - تنظیم روابط خانواده در استفاده از فناوری
	شکل گیری فضای مقایسه	شکل گیری فضای دو گانه واقعیت مجاز بین اعضای خانواده- مقایسه با وجود فضای مجازی
	تاثیر بر فضای تعامل در خانواده	گفتگوی خانواده در فضای مجازی- تعامل غیرمستقیم اعضای خانواده- تضعیف تعامل در خانواده توسط فناوری - از بین رفتن فضای خصوصی- وابستگی زیاد به فناوری

کدگذاری محوری: پس از مرحله کدگذاری باز و تعیین مفاهیم و مقولات، مقوله‌ها به دست آمده در نظمی منطقی برای تولید و ساخت نظریه‌مبنایی در قالب مدل پارادایمی گنجانده شدند. در مرحله کدگذاری محوری، تحلیل مقوله‌ها (۶۶ مقوله) به منظور تبیین آن‌ها (در راستای ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها)، عناصر اصلی مدل پارادایمی به تفکیک شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط میانجی و راهبردها و پیامدها دسته‌بندی و مقوله‌ها خوشه‌ای متناسب با آنان استخراج شد و در انتها مقوله هسته‌ای، مفهوم «خانواده انعکاسی» انتخاب شد. در جدول ۳، مقوله‌ها به تفکیک شرایط و راهبردها و پیامدها آورده شده است.

جدول ۳: فرایند کدگذاری محوری

مقوله هسته‌ای	مقوله خوشه‌ای	مقوله‌ها	عناصر اصلی مدل پارادایمی
خانواده انعکاسی	فضای تعامل در خانواده	کاهش تنش در خانواده به وسیله تعامل غیرمستقیم در فناوری - فناوری ابزار رفع سوء تفاهم	شرایط علی (مجموعه) علل و عوامل ایجابی و ایجاد مولفه‌های موثر فناوری ارتباطی در رسیدن به تفاهم از دیدگاه سوژه‌ها و
	تغییر شکل ارتباط	فناوری به عنوان تسهیلگر رابطه - گفتگوی خانواده در فضای مجازی - تعامل غیرمستقیم اعضای خانواده - تغییر شکل ارتباط در خانواده به واسطه فناوری	

		مشارکت‌کننده‌های در تحقیق)
بهره‌مندی از فناوری	پیامک و تلفن وسیله تفاهم - فناوری وسیله رفع نیاز	شرایط زمینه‌ای (مجموعه شرایطی) (مولفه‌هایی) که به وجود آورنده عمل تعامل‌های افراد در رسیدن به تفاهم هستند)
مجاز در خانواده	ترجیح فضای مجازی به فضای واقعی - عادت کردن به فضای مجازی - مقایسه با وجود فضای مجازی - سردرگمی در ارتباط	
قوام خانواده با فناوری ارتباطی	فرافکنی اختلافات با فناوری ارتباطی - تاثیرات اخلاقی فناوری بر خانواده - تاثیرات اجتماعی فناوری بر خانواده - تاثیرات مثبت فناوری بر خانواده - تاثیر فضای مجازی بر شخصیت	شرایط میانجی یا مداخله‌گر (شرایط موثر بر اتخاذ راهبردها و استراتژی‌های کنش که از دید مشارکت‌کنندگان مولفه‌های موثر فناوری ارتباطی در رسیدن به تفاهم را کندتر یا فعال‌تر می‌نمایند)
مردم عاملان بی‌اختیار	دسترسی آسان به فناوری - عدم ترمیم رابطه اعتیاد به فناوری - خانه نشینی - ترویج شکاف طبقاتی - تاثیر بر فضای واقعی - طلاق عاطفی - جدایی فیزیکی افزایش توقعات - فناوری ابزار الگو برداری - فناوری تسهیل‌کننده امور	
تفاهم آفرینی فناوری ارتباطی	فناوری به عنوان مرجع حل اختلافات - اقصاسازی در خانواده استفاده آموزشی از فناوری	راهبردها (تدبیر و چگونگی مدیریت خانواده در بهره‌گیری از مولفه‌های موثر فناوری ارتباطی در رسیدن به تفاهم)
مدیریت استفاده از فناوری	شناخت از همدیگر از طریق فضای مجازی - آگاهی بخشی فناوری ارتباطی - فناوری وسیله شناخت - مدیریت استفاده از فناوری	
آسیب‌های فناوریهای ارتباطی	اعتماد بیشتر به تلویزیون نسبت به سایر فناوری‌ها - آسیب‌های فناوری در خانواده - تاثیرات روانی فناوری - عدم امنیت روانی - بی‌توجهی زوجین به همدیگر - کتمان اختلافات در زیر لوای فناوری - عدم تمرین صبر - کاهش صبر و تحمل با وجود	پیامدها (راهبردها و عمل - تعامل‌های خانواده با مولفه‌های فناوری ارتباطی که در رسیدن به تفاهم

		<p>فناوری - عدم اعتماد بین زوجین - احساس خطر از فناوری - طلاق عاطفی و فیزیکی اعضای خانواده - آسیب به رابطه زوجین - اعتیاد به فضای مجازی - امکان انحراف در فضای مجازی</p>	<p>موثرند)</p>
	<p>تغییر سبک زندگی</p>	<p>تغییر سبک زندگی - تغییر الگوی رفتاری با وجود فناوری - جریان سازی فناوری</p>	
	<p>تأثیرات فناوری بر ارتباطات خانواده</p>	<p>تأثیرات فناوری بر ارتباطات خانواده - کاهش گفتگو - کاهش نشاط - حضور کمتر در بین خانواده - ایجاد فاصله اجتماعی - تأثیرات مثبت و منفی بر تفاهم - ترویج تجمل گرایی - افزایش توقعات - اختلال در گفتگوی خانواده - کنترل فناوری ارتباطی - مدیریت سوء تفاهمات - تنظیم روابط در خانواده - بهره‌مندی از فناوری - ترمیم رابطه مخدوش به وسیله فناوری - بهره‌مندی از حق انتخاب</p>	

شرایط علی^۱: در پژوهش حاضر، فضای تعامل در خانواده از جمله مقوله‌هایی است که منجر به تحقق تعامل اعضای خانواده با فناوری ارتباطی در نیل به تفاهم می‌شود. در این راستا مشارکت کنندگان، مقوله‌های فرعی زیادی از جمله: کاهش تنش در خانواده به وسیله تعامل غیرمستقیم در فناوری - فناوری ابزار رفع سوء تفاهم - فناوری به عنوان تسهیلگر رابطه - گفتگوی خانواده در فضای مجازی - تغییر شکل ارتباط در خانواده به واسطه فناوری را از مولفه‌های تاثیر گذار بر رسیدن به تفاهم درون خانواده می‌دانند. در مورد تعامل غیرمستقیم خانواده‌ها، افراد بیشتر این ارتباطات را به تعاملات اینترنتی، ارتباطات سطحی و ساده و نیز سهولت حل مشکل در ارتباط غیر مستقیم تقلیل می‌دادند، به طوری که یکی از مشارکت کنندگان می‌گفت: «توی فناوری جدید طرف راحت‌تر می‌تونه حرف بزنه چونکه فیس تو فیس نیست راحت‌تر می‌تونه مشکل خودش رو حل کنه» و یا «... تو محاوره الکترونیکی راحت‌تر می‌تونه بنویسه تو باید این کار رو

1. Causal Conditions

می‌کردی، فلان می‌کردی، تو اینجا این کار رو کردی» و یا در جاهای دیگر فناوری را به عنوان ابزاری برای تنظیم روابط مفید می‌دانستند: «فیس تو فیس می‌خواستیم برخورد کنیم [سخت بود] و آدم‌ها یک سری ملاحظاتی با همدیگه دارند».

همچنین مشارکت کنندگان در مورد تغییر شکل ارتباط در خانواده به مفاهیمی همچون: کم عمق شدن ارتباط، بی معنی و تهی شدن رابطه، کاستن مطلوبیت نهایی، سرعت ارتباط و شکل‌گیری ارتباطات زائد و به تاخیر نیانداختن گله‌گذاری‌ها و واکنش سریع به ناخرسندی‌ها و عدم توانایی ترمیم رابطه به عنوان مفاهیمی موثر در تغییر شکل ارتباط در خانواده اشاره می‌کردند. یکی از مشارکت کنندگان می‌گفت: «دفتر چه تلفنت پر از لیست آشنا و اقوامه ولی این ارتباطه نیست» یا «از اون لذت، اون شوقش از بین میره، هر لحظه زنگ بزمن به خاله، به...» یا «نمی‌تونی دلچسب پاسخ بدی، [فناوری] سرعت ارتباط را بالا برده، ارتباط رو بیشتر نکرده، گاهی ارتباط رو از بین برده» یا «گاه‌ها یک اس ام اس که شاید بابت ناراحتی و عصبانیت یک شخص بوده و سوء تفاهم بوده می‌زنی، همه پل‌های پشت سرت رو خراب می‌کنی». این عبارات و عبارات‌های زیاد دیگر مشابه نشانگر تغییر محسوس شکل ارتباط در ذهن و رفتار مشارکت کنندگان بود.

شرایط زمینه‌ای¹: از نظر مشارکت کنندگان، افراد به واسطه فناوری‌های ارتباطی، هم رفع نیاز و هم نیل به تفاهم را در نظر دارند. یک از مشارکت کنندگان می‌گفت: «طرف فضای مجازی رو ترجیح میده به اون فضای واقعی و با هم بودن»، می‌توان آن را از دید مشارکت کنندگان به عنوان یکی از شرایط زمینه‌ای موثر در ناخودآگاه برخی خانواده‌ها در بهره‌گیری از فناوری دانست. در این بین آنچه حائز اهمیت است مقوله «شکل‌گیری مقایسه با وجود فضای مجازی» است که در دل این دو گانه واقعیت و مجاز در خانواده حاضر است و به طور آشکاری تعاملات اعضای خانواده را تحت تاثیر قرار داده و بر میزان سازگاری و نیل به تفاهم بین اعضا موثر است.

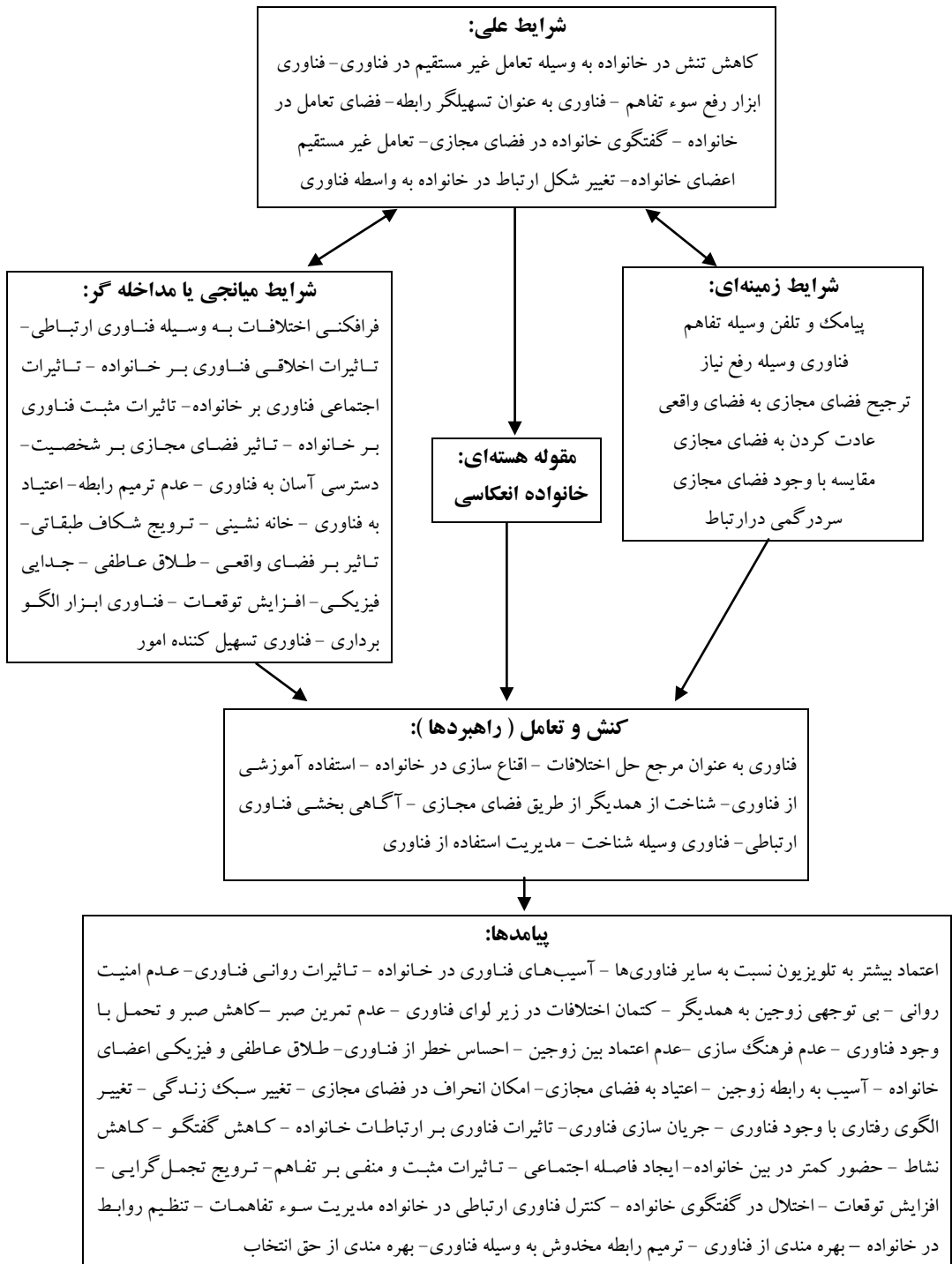
1. Contextual Conditions

شرایط میانجی یا مداخله‌گر^۱: همانطور که در جدول ۳ آمده است، تاثیرات مختلف فناوری‌های ارتباطی از قبیل تاثیرات اخلاقی «در... هم که رذالت اخلاقی می‌باره، اصلاً چیز درستی خیلی کم می‌تونی پیدا کنی»، تاثیرات اجتماعی، تاثیرات مثبت و تاثیرات بر شخصیت افراد «این فیلم‌ها روی من خیلی تاثیر می‌ذاره ناخودآگاه ناراحت می‌کنه»، از عوامل اصلی مداخله‌گر هستند که موضوع تفاهم و حل مساله با فناوری ارتباطی را کندتر یا فعال‌تر می‌سازند. تاثیرات از این رو به عنوان عامل میانجی انتخاب شد که نحوه تحقق تعامل خانواده‌ها با فناوری را تحت تاثیر قرار می‌دهند و نه اینکه ناشی از عمل و تعاملات خانواده‌ها، این تاثیرات، به وجود آمده باشند. تاثیرات اجتماعی از دید سوژه‌ها می‌تواند شامل ترمیم رابطه، اعتیاد به فناوری، تاثیر بر فضای واقعی، طلاق عاطفی «اگه نمی‌بود بیشتر می‌گفتم»، جدایی فیزیکی اعضای خانواده «اگر نمی‌بود بیشتر در خانواده بودم» و افزایش توقعات «خیلی‌ها را می‌بینم میگن فلان چیز رو تلویزیون نشون داده فلان چیز رو می‌خوام و...» باشد. یکی از تاثیرات مثبت فناوری بر تفاهم خانواده در این بررسی، الگوبرداری و تسهیلگری بود: «پشت تلفن اینترنت آدم راحت‌تر می‌تونه حرفش رو بزنه».

راهبردها^۲: منظور از راهبردها در این پژوهش، چگونگی مدیریت خانواده در استفاده از مولفه‌های موثر فناوری‌های ارتباطی در رسیدن به تفاهم و حل مساله درون خانواده است. در بحث راهبردها خانواده‌ها از فناوری در جهات مختلف برای رسیدن به تفاهم استفاده می‌کنند. مشارکت کنندگان در این بررسی به استفاده‌های گوناگون از فناوری اشاره کردند که می‌توان از آن جمله، استفاده از آن به عنوان مرجع حل اختلاف «حداقل به عنوان یک مرجع معتبر یا غیر معتبر میشه ازش استفاده کرد»، اقماع‌سازی در خانواده، استفاده آموزشی «به نظرم اگه طرف جنبه استفاده و آموزش لازم را ببینه جنبه‌های مثبتش بیشتره»، شناخت از همدیگر، آگاهی بخشی «تلویزیون بالاخره اطلاعات آدم رو می‌بره بالا» اشاره کرد.

-
1. Interventional Conditions
  2. Action / Interaction

پیامدها: پیامدها در این پژوهش همان خروجی اقدامات مشارکت کنندگان هستند. پیامدهای اصلی فناوری ارتباطی موثر در تفاهم خانواده شامل آسیب‌ها، تغییرات در خانواده و تاثیرات فناوری بر ارتباطات خانواده است. در بحث آسیب‌ها، اعتماد بیشتر به تلویزیون نسبت به سایر فناوری‌ها - آسیب‌های فناوری در خانواده - تاثیرات روانی فناوری - عدم امنیت روانی - بی‌توجهی زوجین به همدیگر - کتمان اختلافات در زیر لوای فناوری - عدم تمرین صبر - کاهش صبر و تحمل با وجود فناوری - عدم اعتماد بین زوجین - احساس خطر از فناوری - طلاق عاطفی و فیزیکی اعضای خانواده - آسیب به رابطه زوجین - اعتیاد به فضای مجازی - امکان انحراف در فضای مجازی از نظر مشارکت کنندگان مهم انگاشته شده است. تغییر سبک زندگی - تغییر الگوی رفتاری با وجود فناوری - جریان‌سازی فناوری نیز از تاثیرات کلی تر فناوری می‌باشد. در جدول ۴، مدل نهایی پژوهش ارائه شده است.

جدول ۴: مدل پارادایمی مولفه‌های فناوری ارتباطی مؤثر در رسیدن به تفاهم در خانواده

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، ارائه مدل پارادایمی از مولفه‌های فناوری ارتباطی موثر بر تفاهم درون خانواده بود. نتایج این پژوهش نشان داد که خانواده‌ها از نظر نوع مراودات و ارتباطات و تاثیرات و آسیب‌های متاثر از فناوری ارتباطی که تاثیر آنها بر تفاهم درون خانواده مشهود می‌باشد، می‌توانند متفاوت باشند. بنابراین با اقتباس از نظریات اولریش بک^(۱۳۸۸) جامعه شناس آلمانی که اصطلاح نوسازی انعکاسی از ابداعات وی است، مقوله هسته‌ای برای این پژوهش انتخاب شد که دربرگیرنده مولفه‌های تاثیرگذار فناوری ارتباطی مقوم و منسجم کننده شرایط و راهبردها و پیامدهای مختلف بود. این مقوله که از عناصر اصلی مدل پارادایمی استخراج شد «خانواده انعکاسی» نامگذاری شد، به این معنا که خانواده به مثابه محل برخورد ارتباطات، تغییرات، آسیب‌ها، مدیریت‌ها و فناوری‌های نوظهور همواره در معرض مخاطره‌آفرینی و مخاطره‌زدایی از بستر خود است. بنابراین، خانواده نیز همچون همه پدیده‌های در معرض جهان مدرن نیازمند کنش فعالانه با جهان بیرون، تغییرات و مخاطرات پیش رو است و از این رو در قالب خانواده انعکاسی مقولات مرتبط و همبسته شدند.

پیشنهادها: رسانه‌های الکترونیک با گرد هم آوردن مردم متفاوت با سلیق گوناگون در یک مکان، سبب شده‌اند که بسیاری از نقش‌ها که قبلاً از یکدیگر قابل تفکیک بودند در هم تداخل کنند و وجوه تمایز بین آن‌ها کمرنگ شود. در اینجا تاکید بر تفکیک و تقویت نقش‌ها و منزلت‌ها در چهارچوب خانواده توسط نهادهای فرهنگی و متولی امور خانواده ضروری به نظر می‌رسد.

با توجه به تاثیر پذیری خانواده و اعضای آن، به ویژه قشر جوان از گروه‌های مرجع موجود در فضاهای مجازی و رسانه‌ای و رجوع به آن‌ها برای حل اختلافات و سوء تفاهم‌ها، شناسایی و فهم نحوه اثرگذاری اینگونه گروه‌ها بر خانواده و ساماندهی نحوه مراودات با آنان در فضای حقیقی برای کاستن از آسیب‌های غیر مترقبه ضروری به نظر می‌رسد.

با عنایت به نتایج این پژوهش، می‌توان تاثیر مولفه‌های مختلف فناوری‌های ارتباطی را در موقعیت‌های مختلف تصمیم‌سازی و نیز مدیریت آسیب‌ها و در نهایت، نیل به تفاهم به وضوح مشاهده کرد. بنابراین، آموزش تفکیک حوزه‌های مختلف بهره‌مندی خانواده‌ها از فناوری‌های ارتباطی و ترویج و آگاهی بخشی مدیریت استفاده از فناوری ارتباطی می‌تواند خانواده‌ها را در کاستن سوء تفاهمات یاری رساند.

تشکر و قدردانی: از اساتید ارجمند راهنما و مشاور برای راهنمایی‌های‌شان سپاسگزارم.

منابع

۱. اشتراوس، انسلم؛ کرین، جولیت (۱۳۹۰). مبانی پژوهش کیفی، فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای. (ابراهیم افشار، مترجم). تهران: نشر نی.
۲. آزادی، زینب؛ کیمیایی، سید علی؛ عباسی بوردرق، سکینه (۱۳۹۳). رابطه توانایی حل مساله و باورهای غیرمنطقی با مشکلات و ناسازگاری زوجین. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی. ۲۰۱۵ (۳۶): ۱-۱۷ قابل بازیابی از:
https://psychologyj.tabrizu.ac.ir/article_4039_20024d6c260597b593e8dd4d785f916e.pdf
۳. آهنگری، الهه؛ باب الحکمی، مجتبی (۱۳۹۹). تاثیر مصاحبه انگیزشی به شیوه اینترنتی بر خودکارآمدی نوجوانان دارای رفتار خودزنی و ادراک آنها از جو روانی عاطفه خانواده. دو فصلنامه پلیس زن. ۱۳۹۹ (۳۳): ۱۲۰-۱۵۳. قابل بازیابی از:
http://ps.jrl.police.ir/article_95612_25f48997e3b73b3d8f8afd16f0a30ecb.pdf
۴. برناردز، جان (۱۳۸۸). درآمدی به مطالعات خانواده. (حسین قاضیان، مترجم). تهران: نشر نی.
۵. بک، اولریش (۱۳۸۸). جامعه در مخاطره جهانی. (محمد رضا مهدی زاده، مترجم). تهران: انتشارات کویر.
۶. تنهایی سیس، سمیه؛ شایگان، فریبا؛ قاسمی، عاصمه (۱۳۹۹). پاییز و زمستان. بررسی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی زنان به پلیس زن. دوفصلنامه پلیس زن. ۱۳۹۹ (۳۳): ۱۷۶-۱۹۹. قابل بازیابی از:
http://ps.jrl.police.ir/article_95614_4da2fcdf6ef6406633ff67cffc3595d6.pdf

۷. جباری، ریحانه؛ زهراکار، کیانوش؛ صدری دمیرچی، اسماعیل (۱۴۰۱). پیش‌بینی سازگاری زناشویی بر اساس ساختار قدرت در خانواده با میانجی‌گری مثلث‌سازی در زوجین شاغل. دوفصلنامه پلیس زن. ۱۴۰۱ (۱۶). ۲۵۳-۲۷۵. قابل بازیابی از:
http://ps.jrl.police.ir/article_100633_95c39686918fd8d3d4e6dce61593f429.pdf
۸. حکیم‌آرا، محمدعلی (۱۳۹۳). ارتباط متقاعدگرانه در تبلیغ. تهران: انتشارات سمت.
۹. حکیم‌آرا، محمدعلی؛ نعمتی انارکی، داود؛ ابوالفتحی، لیللا (۱۴۰۰). رسانه و علوم شناختی: مطالعه ساختار صفحه نمایش شبکه‌های خبری تلویزیون با نظر به ملاحظات نظری در نظریه بار شناختی. فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی. ۱۴۰۰ (۱۰۵): ۹-۳۹.
https://cr.iribresearch.ir/article_242010_aaf5cc19debc04e84222b410bcc5c852.pdf
۱۰. خیرالهی، محمد، جعفری، اصغر، قمری، محمد، بابا‌خانی، وحیده (۱۳۹۹). مدل یابی سبک‌های مقابله با تعارض زناشویی بر اساس تحلیل روند تغییرات چرخه زندگی در زوجین متقاضی طلاق. دوفصلنامه پلیس زن. ۱۳۹۹ (۳۳): ۲۴۱-۲۶۴. قابل بازیابی از:
http://ps.jrl.police.ir/article_96002_6465c0cc9961fa91f463b467176c69de.pdf
۱۱. ریتزر، جرج (۱۳۷۴). نظریه‌های جامعه‌شناسی معاصر. (محسن ثلاثی، مترجم). تهران: نشر نی.
۱۲. ساروخانی، باقر (۱۳۹۵). جامعه‌شناسی نوین ارتباطات (رسانه‌ها در جهان امروز). تهران: انتشارات اطلاعات.
۱۳. صالحی، عصمت؛ نعیم یاوری، مجید (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین عوامل خانوادگی با اعتیاد به اینترنت و آسیب‌های ناشی از آن در بین جوانان شهر یزد. دوفصلنامه پلیس زن ۱۳۹۳ (۲۰): ۲۴-۴۲. قابل بازیابی از:
http://ps.jrl.police.ir/article_11172_f2d4ae804cc8b0dacb31dd41df7178db.pdf
۱۴. صمدی، هادی (۱۳۶۹). پاییز و زمستان. نظریه گشتالت و ارتباط آن با روانشناسی، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی اجتماعی و فلسفه. ۱۳۶۹ (۳-۴). ۶۳۹-۶۱۲. قابل بازیابی از:
<http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/:834900>
۱۵. فراستخواه، مقصود (۱۳۹۵). روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی با تاکید بر نظریه برپایه. تهران: انتشارات آگاه.
۱۶. قانع‌راد، سید محمد امین (۱۳۹۶). زوال پدرسالاری؛ فروپاشی خانواده یا ظهور خانواده مدنی. تهران: انتشارات نقد فرهنگ.
۱۷. کریمی، یوسف (۱۳۷۳). روان‌شناسی اجتماعی آموزش و پرورش. تهران: انتشارات فهیم.

۱۸. گل محمدی، احمد (۱۳۸۱). جهانی شدن، فرهنگ، هویت. تهران: نشر نی.
۱۹. گیدنز، آنتونی؛ کارن، بردسال (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی. (حسن چاوشیان، مترجم). تهران: نشر نی.
۲۰. گیدنز، آنتونی (۱۳۸۲). جامعه‌شناسی. (منوچهر صبوری، مترجم). تهران: نشر نی.
۲۱. گیدنز، آنتونی (۱۳۸۲، آذر). چشم‌انداز خانواده. (محمد رضا جلالی پور، مترجم). بازتاب اندیشه. ۱۳۸۲ (۴۴)، ۱۳-۲۱. قابل بازیابی از:
<http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/38690>
۲۲. لومان، نیکلاس (۱۳۹۴). نظریه سیستم‌ها و تغییر پارادایم در جامعه‌شناسی (تاملی بر اندیشه‌های نیکلاس لومان). (علی اردستانی، مترجم). تهران: نشر قومس.
۲۳. محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۹۵). روش تحقیق کیفی در مکاتب تفسیری. تهران: انتشارات اطلاعات.
24. Ahangari, Elahe; Bab al-Hakmi, Mojtaba (2019, autumn and winter). The effect of internet-based motivational interviewing on the self-efficacy of adolescents with self-mutilation behavior and their perception of the psychological atmosphere of the family. Two Women's Police Quarterly (33), 14. Retrieved from:
http://ps.jrl.police.ir/article_95612_25f48997e3b73b3d8f8afd16f0a30ecb.pdf
25. Azadi, Zainab; Kimiaei, Seyyed Ali; Abbasi Bourendragh, Sakineh (2013). The relationship between problem solving ability and irrational beliefs with couples' problems and incompatibility. New Psychological Research Quarterly (36), 9. Retrieval from:
https://psychologyj.tabrizu.ac.ir/article_4039_20024d6c260597b593e8dd4d785f916e.pdf
26. Beck, Ulrich. (1992), risk society: Toward a new modernity, London: sage publications
27. Beck, Ulrich (1988). Society in global danger. (Mohammedreza Mehdizadeh, translator). Tehran: Kavir Publications.
28. Bernards, John (2008). An introduction to family studies. (Hossein Ghazian, translator). Tehran: Ney Publishing.
29. Corcoran, M. (2012). The impact of new media technologies on social interaction in the Household, Department of sociology, national University of Ireland. <https://www.maynoothuniversity.ie/sites/default/files/assets/document/SiobhanMcGrath.pdf>

30. Cynthia A. Berg , c. a , Johnson , M. M. S, Meegan , S. P. & Strough , J. N. (2010). Collaborative problem- solving Interactions in young and old married couples(vol. 35(1),pp. 33-35). https://doi.org/10.1207/S15326950DP3501_2
31. Farastkhah, Maqsood (2015). Qualitative research method in social sciences with emphasis on grounded theory. Tehran: Agah Publications.
32. Giddens, Anthony (1382). Sociology. (Manochehr Sabouri, translator). Tehran: Ney Publishing.
33. Giddens, Anthony (1382, Azar). Family perspective. (Mohammed Reza Jalaipour, translator). Reflection of thought. (44), 13-21. Retrievable from: <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/38690>
34. Giddens, Anthony; Karen, Birdsall (1386). Sociology. (Hasan Chavoshian, translator). Tehran: Ney Publishing.
35. Gulmohammadi, Ahmed (2001). Globalization, culture, identity. Tehran: Ney Publishing.
36. Hakim Ara, Mohammad Ali (2013). Persuasive communication in advertising. Tehran: Samt Publications.
37. Hakim Ara, Mohammad Ali, Nemati Anarki, Daoud, Abolfathi, Leila. Media and cognitive sciences: Studying the screen structure of television news networks with regard to theoretical considerations in cognitive load theory. Communication Research Quarterly. 28th year, number 1 (consecutive 105). Spring 1400: https://cr.iribresearch.ir/article_242010_aaf5cc19debc04e84222b410bcc5c852.pdf
38. Hutchinson ,H, Benjamin ,B, Druin ,A, Plaisant,C,Mackay,W, Evans,H, Hansen,H Conversy,S, Beaudouin,M-Lafon, Roussel,N, Loïc Lacomme. (2003). Technology probes: inspiring design for an with families(vol , pp. 17-24). university of Maryland college park, MD20742USA. Hilary@es.umd.edu
39. Jabari, Reyhane; Zaharakar, Kianoush; Sadri Demirchi, Ismail (1401). Prediction of marital compatibility based on the power structure in the family with the mediation of triangulation in working couples. Bi-quarterly magazine of female police. 16(37). 253-275. Retrieved from: http://ps.jrl.police.ir/article_100633_95c39686918fd8d3d4e6dce61593f429.pdf
40. Karimi, Yusuf (1373). Social psychology of education. Tehran: Fahim Publications.

41. Kheirolah, Mohammad, Jafari, Asghar, Qamari, Mohammad, BabaKhani, Vahideh (2019). Modeling the styles of coping with marital conflict based on the analysis of life cycle changes in couples applying for divorce. *Police Zan bi-quarterly magazine* (33), 14: Retrieval from: http://ps.jrl.police.ir/article_96002_6465c0cc9961fa91f463b467176c69de.pdf
42. Loman, Nicholas (2014). *Systems Theory and Paradigm Change in Sociology (Reflection on Nicolas Lohmann's Thoughts)*. (Ali Ardestani, translator). Tehran: Qoms Publishing.
43. Mohseni Tabrizi, Alireza (2015). *Qualitative research method in interpretation schools*. Tehran: Etelaat Publications.
44. Qanei Rad, Seyyed Mohammad Amin (2016). *decline of patriarchy; The collapse of the family or the emergence of the civil family*. Tehran: Naqd Farhang Publications.
45. Ritzer, George (1374). *Contemporary Sociological Theories*. (Mohsen salasi, translator). Tehran: Ney Publishing.
46. Salehi, Esmat; NaeemYavari, Majid (2013). Investigating the relationship between family factors and Internet addiction and the resulting injuries among the youth of Yazd. *Bi-quarterly police Zan* (20) year 2013. Retrieved from: http://ps.jrl.police.ir/article_11172_f2d4ae804cc8b0dacb31dd41df7178db.pdf
47. Samadi, Hadi (1369, autumn and winter). Gestalt theory and its relationship with psychology, sociology, social psychology and philosophy. (90 and 91). 639-612. Retrieval from: <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/:834900>
48. Sarukhani, Bagher (2015). *Modern sociology of communication (media in today's world)*. Tehran: Information Publications.
49. Strauss, Anselm; Corbin, Juliet (1390). *Basics of qualitative research, techniques and stages of production of grounded theory*. (Ibrahim Afshar, translator). Tehran: Ney Publishing.
50. Tanhaee Sis, Somaye; Shaygan, Fariba; Ghasemi, Asemeh (2019, autumn and winter). Investigating factors affecting women's social trust in policewomen. *Police Zan Quarterly* (33), 14. Retrieval from: http://ps.jrl.police.ir/article_95614_4da2fcdf6ef6406633ff67cfc3595d6.pdf